

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA PRIMERJALNO KNJIŽEVNOST IN LITERARNO TEORIJU

KRISTINA CAMAJ

Primerjava Odiseja pri Homerju in Shakespearju

Analiza Odisejevega lika v homerskih epih in v Shakespearjevi drami *Troil in Kresida*

Diplomsko delo

Mentor:
red. prof. dr. Vid Snoj

Dvopredmetni univerzitetni program
prve stopnje Francistika;
Dvopredmetni univerzitetni program
prve stopnje Primerjalna književnost in
literarna teorija

Ljubljana, september 2014

Primerjava Odiseja pri Homerju in Shakespearju

Izvelek

Diplomsko delo se ukvarja s primerjavo Odiseja v Homerjevih epih *Iliada* in *Odiseja* z Odisejem v Shakespearjevi problemski igri *Troil in Kresida*. Prva poglavja so posvečena problematiki junaštva v *Troilu in Kresidi* in vprašanju, na kakšen način je Shakespearjevo podiranje homerskih vrednot vplivalo na njegovega Odiseja. Sledi primerjava glavnih Odisejevih značajskih lastnosti na podlagi primerov iz Homerjevih epov in ohranjenega mitskega izročila o trojanski vojni (kiklični epi). Druga polovica diplomskega dela vsebuje analizo Odisejevega govora o nadrejenosti in govora o času. Mnogi kritiki so v Shakespearjevem Odiseju videli glasnika elizabetinskih idej, toda pogled na igro kot celoto nam razkrije, da Odisej reda, ki ga zagovarja v govoru o nadrejenosti, ne upošteva popolnoma. Diplomsko delo izpostavi tudi pomembnost javnega mnenja v Shakespearjevi Troji, uspešnost Odisejevih spletk in vpliv bogov v primerjanih delih.

KLJUČNE BESEDE: Odisej, Homer, Shakespeare, trojanska vojna, Troil in Kresida

A comparison of Homer's Odysseus and Shakespeare's Ulysses

Abstract

The thesis focuses on the comparison of Homer's Odysseus in the epics *The Iliad* and *The Odyssey* and Shakespeare's Ulysses in his problem play *Troilus and Cressida*. The first part examines the problematics of heroism in *Troilus and Cressida* and how Shakespeare's degradation of Homeric values affected Ulysses' character. We move on to the comparison of different aspects of Shakespeare's Ulysses and those of the archetype. The observations are supported by examples from Homer's epics and other preserved myths about the Trojan war (The Epic Cycle). The second part of the thesis consists of the analyse of two Ulysses' speeches – the famous speech on degree and his speech on time. While a lot of critics claim that Shakespeare used Ulysses as a spokesman for the Elizabethan world view, regarding the play as a whole shows that Ulysses does not necessarily apply Elizabethan rules to himself. The thesis also reflects on the importance of public opinion in Shakespeare's Troy, the success of Ulysses' stratagems and the interference of gods in compared works.

KEYWORDS: Odysseus, Homer, Shakespeare, Trojan war, Troilus and Cressida

Kazalo

1. Uvod	4
2. <i>Troil in Kresida</i> – opredelitev zvrsti	5
3. Izvor zgodbe o Troilu in Kresidi. Shakespearjevi viri	5
4. <i>Iliada</i> in <i>Troil in Kresida</i> : dogajalni čas, motivika in rdeča nit dogajanja.....	6
5. Vsebina drame	7
6. Vprašanje junaštva v <i>Troilu in Kresidi</i>	8
7. Odisej. Raba okrasnih pridevkov	9
8. Odisejevo junaštvo	10
9. Odisej in vojna	10
9.1. Prevladujoče mnenje o vojni in o Heleni v <i>Troilu in Kresidi</i>	12
10. Odisejeva radovednost	13
11. Manipulativni Odisej.....	14
12. Maščevalni Odisej.....	14
12.1. Odisejeva zamera Palamedu	14
12.2. Palamedov konec. Odisejev občutek za pravično.	14
12.3. Razkrinkanje Kresidine nezvestobe. Pobje snubcev v <i>Odiseji</i>	15
13. Odisejev ugled.....	18
14. Odisejevi govori	18
14.1. Odisejev govor o nadrejenosti	18
14.1.1. Primerjava govora o nadrejenosti z Drydenovim govorom in z Odisejevim bodrenjem Ahajcev v <i>Iliadi</i>	19
14.2. Učinek Odisejevih besed na Ahila in uspešnost njegove spletke	20
15. Pomembnost javnega mnenja v <i>Troilu in Kresidi</i> . Odisejev govor o času	21
16. Homerjev svet proti Shakespearjevemu svetu – vpliv bogov	22
17. Zaključek.....	23
18. Povzetek	23
19. Literatura in viri	26
19.1. Viri.....	26
19.2. Literatura	27
20. Seznam prilog.....	28

1. Uvod

Odiseja, ki ga najbolj poznamo iz Homerjevih epov *Iliada* in *Odiseja*, so od antičnih časov naprej na novo upodabljali in različno interpretirali številni avtorji. Z njim so se ukvarjali pisci od Sofokla do Joycea, vedno znova pa se pojavlja tudi v sodobni literaturi. Homer je ustvaril zapleten in celosten lik, ki je navdihoval mojstre vseh obdobj, med drugim tudi Shakespearja, ki je Odiseja vključil v svojo dramo *Troila in Kresida*. Shakespeare ga ni prestavil iz dogajalnega okvirja trojanske vojne, vendar ga je vseeno postavil v drugačne situacije in mu v usta položil nove besede, s čimer ga je odmaknil od Homerjevega lika. Ravno na te razlike, pa tudi na številne podobnosti med likoma, se bom osredotočila v diplomskem delu.

Sprva se bom posvetila določitvi dramske zvrsti *Troila in Kreside* in virov, ki so bili Shakespearju podlaga pri pisanju tega dela. V primerjavo s strukturo *Iliade* se ne bom spuščala, saj je jasno, da se oblika in jezikovni stil renesančne dramatike popolnoma razlikujeta od arhaičnega sloga epov, pisanih v daktilskem heksametru.

Skupna snov obravnavanih del je trojanska vojna. Shakespeare temu doda še »ljubezensko zgodbo« *Troila in Kreside*. Odiseja¹ v dogajanje trojanske vojne vplete na drugačen način kot Homer, pomembne razlike med likoma pa se kažejo tudi v njunem odnosu do vojne.

V jedru diplomskega dela se bom ukvarjala s primerjavo nekaterih aspektov Odisejeve osebnosti v omenjenih delih – njegove radovednosti, manipulativnosti in poguma – posebna poglavja pa si zaslužijo tudi njegove negativne lastnosti. Poudarjanje teh je sicer bolj značilno za upodobitve Odiseja v rimskem obdobju, ko ni bil najbolj priljubljen lik. Kljub temu je bila npr. maščevalnost že del osebnosti Homerjevega lika, kar se najbolj kaže v *Odiseji* (s pobjem Penelopinih snubcev).

V drugem delu bom analizirala Odisejeve govore v *Troilu in Kresidi*, natančneje, njegova govora o nadrejenosti in o času. Prvi je namenjen Agamemnonu, drugi Ahilu, za oba pa mnogo kritikov trdi, da pravzaprav odražata ideje elizabetinske Anglije.

Shakespearjeva igra se v veliki meri ukvarja z vprašanjem slave in javnega mnenja. Shakespearjev svet je drugačen od Homerjevega – dejanja njegovih junakov niso vedno junaška in vrednote arhaične Grčije v njem ne zdržijo. Kljub temu Odisejeve glavne poteze

¹ V izvorniku Uliksa (Shakespeare uporablja rimska poimenovanja antičnih junakov).

ostanejo nespremenjene – je glas razuma, hkrati pa ostaja spreten govornik in manipulator, ki kot eden redkih junakov ohrani svoje dostojanstvo in kredibilnost. Če analiziramo njegove vrednote, v njegovem delovanju še vedno vidimo homerskega Odiseja, čigar jezik je Shakespeare začinil z dozo cinizma.

2. Troil in Kresida – opredelitev zvrsti

Troil in Kresida je drama, ki je izšla v treh knjižnih izdajah (dva kvarta leta 1609 in folio leta 1623). Nekateri teoretiki so jo imeli za tragedijo, spet drugi za komedijo ali celo za zgodovinsko igro. Zaradi težko določljive zvrsti jo uvrščamo med problemske igre. Kljub komičnim elementom in ciničnemu tonu bi težko rekli, da je komedija ali satira, saj se obe zgodbi končata negativno za glavne junake. Hektor je ubit, Ahilova zmaga ni prav nič junaška, Troil pa je prevaran in doživi deziluzijo. Kljub takemu koncu delo ni tragedija, kar odlično utemelji Jan Kott v svojih *Esejih o Shakespearu*: »V tragediji umirajo junaki, rešen pa je moralni red. [...] Niti Hektorjeva smrt ni povsem tragična. Ta junak lepo plača za lepo potezo in umre, obkoljen od Mirmidonov, zabode ga strahopeten ustež. Ta smrt je posmehljiva. – Groteska je krutejša od tragedije.« (Zupančič 85)

3. Izvor zgodbe o Troilu in Kresidi. Shakespearjevi viri

Zgodba o Troilu in Kresidi ni del grške mitologije. Prvo omembo Troila² najdemo v kikličnih epih, in sicer v *Kiprijskih spevih*, vendar tam (in sploh nikjer v antični literaturi) ni povezan s Kresido. Kresida se je začela pojavljati šele v srednjeveški in renesančni literaturi kot hčer trojanskega vidca Kalhasa. Domneva se, da je njeno ime izpeljano iz »Kriseis (Chryseis)«, lika v *Iliadi*, ki pa nima nikakršne povezave s Kalhasom, Troilom ali Diomedom.³

Kresidin lik se je prvič pojavil v 12. stoletju v *Romanu o Troji*⁴ francoskega pesnika Benoîta de Sainte-Maureja. Ta v roman vključi zgodbo o trojanskem mladeniču Troilu, ki se zaljubi v

² V grški mitologiji je Troil trojanski princ, sin Priama (v nekaterih različicah Apolona) in Hekube. V *Iliadi* Troil umre (24, 257).

³ V prvi knjigi *Iliade* Agamemnon Trojanko Krisejdo zaslužni kot vojni plen in je noče vrniti njenemu očetu, Apolonovemu duhovniku Kriseju. Apolonov orakelj zato grški vojski pošlje kugo. Da bi preprečil širjenje kuge, je Agamemnon prisiljen vrniti Krisejdo. Svojo izgubo nadomesti s tem, da Ahilu odvzame Brizejdo – dejanje, ki je povod za Ahilov srd.

⁴ V izvorniku *Roman de Troie*.

hčer Kalhasa, vidca in izdajalca Troje. Tu je Kalhasova hčer poimenvana Brizejda⁵. *Roman o Troji* je vplival na nastanek dela francoskega srednjeveškega pisca Raoula Lefèvra *Le Recueil des Histoires de Troye*, ki ga je v angleščino prevedel William Caxton.⁶ Shakespeare je sicer verjetno poznal *Iliado* po Hallovih (1581) ali Chapmanovih (1598) prevodih, vendar ta ni bila glavni vir, na katerega se je naslanjal, ko je pisal *Troila in Kresido*. Podlaga za njegovo delo je bil najverjetneje Caxtonov prevod pripovedk o trojanski vojni. Drugi vir, iz katerega je črpal, je bila Chaucerjeva pesnitev *Troilus in Krisejda*, katere zgled je bil Boccacciev *Filostrat*⁷. Shakespeare je ime Krisejda spremenil v »Kresida«.⁸

Kresida je lik, ki je bil skozi zgodovino obravnavan na različne načine. Večini je služil zgolj kot posebitev ženske nestanovitnosti in nezvestobe (npr. Benoît, Guidu, Boccacciu, Chaucerju, Shakespearju), nekateri pa so njeno zgodbo še razširili (npr. Robert Henryson v pesnitvi *Kresidin testament*).⁹ Kresida ni povsod upodobljena negativno, saj so jo nekateri avtorji (npr. Dryden) spremenili v lik zveste ženske, ki zaradi vrste spletk tragično konča.

4. *Iliada* in *Troil in Kresida*: dogajalni čas, motivika in rdeča nit dogajanja

Shakespearjeva drama je postavljena v sedmo leto grškega obleganja Troje, dve leti pred dogajalnim časom *Iliade*. Kljub temu imata obe deli enako izhodišče – Ahilovo odločitev, da se ne bo več bojeval. Vzdušje igre je povsem drugačno od resnobnega tona epa, in čeprav je snov drame enaka snovi *Iliade*, jo Shakespeare razvije na nov način. Glavni potek vojne sicer ostaja podoben kot pri Homerju (Ahilov umik v šotor, Patroklova smrt, Ahilova vrnitev na bojišče, Hektorjeva smrt), toda zaradi spremenjenih lastnosti večine junakov in dodatnega fokusa na *Troila in Kresido*, so okoliščine glavnih dogodkov povsem drugačne. Tudi motivi so si v obeh delih podobni, česar pa ne moremo reči za njihovo vrednotenje. V *Iliadi* se Ahil ukvarja z minljivostjo in vprašanjem slave zgolj do te mere, da na koncu potrdi junaški kodeks.¹⁰ Z vprašanjem slave se ukvarja tudi Ahil v *Troilu in Kresidi*, vendar na drugačen

⁵ V *Iliadi* gre pri istoimenskem liku za povsem drugo osebo. Namenjena je bila za Ahilovo priležnico, vendar jo Agamemnon po prisilni vrnitvi Krisejde vzame za svoj vojni plen.

⁶ Njegov prevod velja za prvo knjigo, natisnjeno v angleškem jeziku (leta 1473/1474).

⁷ Prvo delo, ki fokus s trojanske vojne premakne na ljubezensko zgodbo. Boccaccio ime glavne junakinje spremeni v »Krisejda«.

⁸ Ang. *Cressida*.

⁹ Henryson začne zgodbo po tem, ko Diomed zapusti Kresido in ta postane gobava.

¹⁰ Ahil se po smrti prijatelja odloči za krajše, a slavno življenje.

način¹¹ kot Homerjev Ahil. Vrednote, kot so hierarhija, čast in ljubezen Shakespeare postavi pod vprašaj, medtem ko v *Iliadi* veljajo za neizpodbitne.

Rdeča nit *Troila in Kreside* ni več Ahilov srd. V drami sledimo dvema zgodbama – vojni in ljubezenski – in pri razpletu obeh ima ključno vlogo Odisej.

5. Vsebina drame

Troil, najmlajši Priamov sin, se zaljubi v Kresido, hčer Trojanca Kalhasa, ki je prestopil na grško stran. Kresidin stric Pandar je navdušen nad Troilom in mu pomaga pri snubitvi nečakinje. Medtem v grškem taboru prevladuje slabo vzdušje, ker še vedno niso osvojili Troje. Odisej v svojem govoru pove, da razlog v neuspešnem vojskovanju leži v nespoštovanju reda in nadrejenosti. Opozori na to, da Ahil po cele dneve poležava v šotoru, kjer skupaj s Terzitom in Patroklosom zbija šale na račun poveljnikov. Ko iz trojanskega tabora pride Enej z obvestilom, da Hektor najpogumnejšega Grka poziva na dvoboj, se Odisej domisli spletke, ki naj bi v njihove vrste vrnila red. Kljub temu, da je poziv namenjen Ahilu, na dvoboj pošlje Ajaksa – močnega, a ne prav inteligentnega vojaka – poveljnikom pa naroči, naj ga začnejo hvaliti namesto Ahila.

V Troji Priam sprašuje sinove, če je vredno nadaljevati vojno, saj so zaradi Helene izgubili že veliko mož. Tudi Hektor ima enake pomisleke, vendar prevlada Troilovo mnenje, da Helene ne smejo vrniti zaradi časti. V grškem taboru stari Terzit kolne vsakogar, ki mu prekriža pot, Ajaks pa se kopa v novo pridobljeni slavi in komaj čaka na dvoboj. Ahilu vedenje poveljnikov ni po godu in po Odisejevem pojasnilu, da stara junaštva vedno zbledijo ob sijaju novih, se odloči, da se bo bojeval s Hektorjem. Malo zatem prejeme Hekubino pismo, v katerem ga ona spomni na njegovo obljubo, da se ne bo bojeval proti Trojanecem. Ahil svojo odločitev o dvoboju brez oklevanja opusti.

Isto noč v Troji Pandar privede Troila v Kresidino sobo. Mlada zaljubljenca en drugemu izpovesta čustva in skupaj preživita noč. Medtem v grškem taboru Kalhas prosi poveljnike, naj iz Troje privedejo njegovo hčer v zameno za drugega trojanskega ujetnika. Obe strani se strinjata in par je tako ločen že takoj naslednje jutro.

¹¹ Glej poglavje 5 »Vprašanje junaštva v *Troilu in Kresidi*«.

Diomed privede Kresido v grški tabor, kjer jo vsi poveljniki prosijo za poljube, ona pa jim ustreže. Odisej jo v pogovoru z Nestorjem označi za lahkoživko.

Hektorjev dvoboj z Ajaksom se prijateljsko zaključi, saj udeleženca ugotovita, da sta si v sorodu. Za en dan zavлада premirje in Trojanca gostijo v grškem taboru. Tam je tudi Troil, ki hoče videti Kresido. Odisej mu ponudi spremstvo do njenega šotora. Ko vidita, da ima dekle že obisk, se skrivata za zaveso. Tako sta (skupaj s Terzitom) priča njenemu zmenku z Diomedom. Troil je ves iz sebe zaradi nezvestobe svoje izbranke in ne more verjeti svojim očem.

Naslednji dan gre Hektor v boj kljub slabim slutnjam matere in očeta in ne ozirajoč se na svarilne preroške besede sestre Kasandre. V boju ubije Patroklosa, kar je povod za Ahilovo vrnitev na bojišče. Ta svojim Mirmidoncem naroči napad na neoboroženega Hektorja. Ko v trojanskem taboru izvedo za Hektorjevo smrt, pri njih zavлада žalost, Grki pa se tisti dan predčasno umaknejo z bojišča. Drama se konča z razočaranim Troilom, ki ozmerja Pandarja.

6. Vprašanje junaštva v *Troilu in Kresidi*

V tej drami se postavlja vprašanje, kdo si pravzaprav zasluži oznako junaka. Ko na začetku stric Pandar Kresidi opisuje vojake, ki se vračajo iz bitke, večino junakov hvali, toda njihova bojna junaštva zasenčijo nekatera kasnejša dejanja. Najbolj problematičen je Ahil, ki se na koncu igre izkaže za brutalneža in zahrbtnega morilca. Namesto, da bi se s Hektorjem spustil v časten dvoboj, svojim Mirmidoncem zapove, naj ga neoboroženega napadejo in tako zagreši naročeni umor. Svojega dejanja se ne sramuje, temveč ga proslavi s tem, da Hektorjevo truplo priveže na voz. Homerjev Ahil po dvoboju s Hektorjem sicer stori enako brutalno dejanje, vendar to obvelja za izpev njegovega srda. Poleg tega je Homerjev Ahil v nadaljnjih dejanjih plemenit. Priamovi prošnji za odkup sinovega trupla ustreže in celo sklene premirje za čas pogreba. Njegovo dejanje je častno, medtem ko se njegov zadnji nastop v *Troilu in Kresidi* konča z bahanjem in naslajanjem ob sicer strahopetnem dejanju. Ahil se vrne na bojišče zavoľjo slave in maščevanja, vendar v njem ni želje po poštenem junaštvu, temveč zgolj po slavi – ne glede na sredstva.

Shakespeare junakom klasičnega epa doda toľiko negativnih lastnosti, da jih skoraj spremeni v antiheroje. Glede na to, da so elizabetinci visoko cenili klasično literaturo in imeli njene

junake za vzornike, niti ni težko razumeti, zakaj ta igra v svojem času ni bila med najbolj sprejetimi. Antične heroje, ki jih krasijo mnoge odlike, Shakespeare zreducira v ljudi z mnogo šibkostmi – v oportuniste, ki večkrat delujejo nečastno. Agamemnon je nemočen in brez avtoritete, Diomed označen za lažnivca, Patroklos ponižan v Ahilovega priležnika, Ajaks pa je skupek surove moči in zabitosti. Na tej točki se nam postavi vprašanje, kakšen junak je Shakespearjev Odisej.

7. Odisej. Raba okrasnih pridevkov

Homer svoje junake venča z okrasnimi pridevki. Ti so pri njem ena najpomembnejših stilno-retoričnih figur, ki služijo živahnosti pripovedi, lažji vizualizaciji predmeta ali lika in – kar je najpomembneje – karakterizaciji junakov. Epiteton lahko označuje junakove korenine (Odisej, Laertov sin), domači kraj (suličarji, živeči na rodovitni zemlji Larise), videz (beloroka Andromaha, svetlolasi Menelaj), spretnost (iznajdljivi Odisej), položaj (Agamemnon, kralj mož) ali herojsko prvino (močni Diomed).

Odisej je v *Iliadi* in *Odiseji* označen kot Zevsu enak po umu, kot iznajdljivi, okretnomisleči, nebeški/enak bogovom, mnogotrpeči, krepki, slavni, uporni, kraljevski, velikosrčni, modri, hrabri, kot mož dejanj, slavni suličar, uničevalec mest, veliki taktik, slava Ahajcev itd. Homer ga med drugim označi tudi s pridevnikom *polytropos*,¹² kar je Albert Cook v angleški izdaji *Odiseje* (1967) prevedel v »the man of many turns«. Gre za moža, ki ga obrača usoda in ki je obenem sam zmožen mnogih obratov v besedah in dejanjih (Snoj). Ta beseda še najbolj povzame vse druge Odisejeve stalne pridevke.

Je Odisej v *Troilu in Kresidi* še vedno mož mnogih obratov? Na tej točki bi Shakespearju naredili krivico, če bi od njegovega junaka zahtevali prikaz izkušenosti, ki jo Odisej pridobi v svojih popotovanjih v *Odiseji*. Konec koncev Shakespearjev Odisej še ni odplul nazaj proti Itaki. Odisej pred Trojo ni še niti *polytlas* – mnogotrpeči, saj ga večina težkih preizkušenj še čaka. Vsekakor pa je *polyméchanos* – tisti, ki je zmožen številnih zvijač.

Pri Shakespearu okrasnih pridevkov za Odiseja skoraj ne najdemo. Ti se večinoma uporabljajo samo za označevanje Agamemnona, pa še to v dialogu izpade rahlo patetično in

¹² Če pridevnik razčlenimo: *poly* pomeni »mного«, *trópos* pa označuje smer, obrat.

skoraj porogljivo. Terzit za Odiseja uporabi oznako »lisjak«, kar kaže na njegovo zvijačno naravo.

8. Odisejevo junaštvo

Homer ne ostane zgolj pri naštevanju Odisejevih junaških lastnosti, ampak besede podkrepi tudi z dejanji. V *Iliadi* se npr. Odisej z Diomedom vtihotapi v trojanski tabor in izvede uspešno misijo, v *Odiseji* pa je njegov pogum prikazan v domala vsaki situaciji, v kateri se znajde na poti. V Homerjevih epih je Odisej aktiven udeleženec v boju in kljub temu, da se v najbolj izpostavljata njegova *mêtis*¹³ in dar govora, so visoko cenjena tudi njegova junaška dejanja. Homerjev Odisej je junak po besedah in ob dejanjih.

Drznost Shakespearjevega Odiseja se, nasprotno, kaže le v njegovih besedah in spletkah. V vojni se najverjetneje bori, vendar o tem ni v drami nobene omembe. Vidimo ga le, ko komentira dogajanje na bojišču. Njegovi glavni vlogi v igri sta besedno posredovanje in napeljevanje k določenim dejanjem. Kljub temu pa ne podvomimo o njegovi sposobnosti bojevanja. V njem ni ničesar, kar bi kazalo na strahopetnost – njegove besede odražajo prepričanost vase, njegovi načrti drznost; obenem pri njem ne najdemo surove brutalnosti kot denimo pri Ahilu – to bi zahtevalo določeno mero nepremišljenosti. Ne glede na vse, Odisej pri Shakespearju vendarle ne izgubi dostojanstva in ni degradiran kot večina oseb v drami. Izmed vseh likov je poleg Hektorja najvišje vrednoten, poleg Terzita je najbolj pronicljiv opazovalec in v celotni drami najbolj ključen za razvoj dogodkov.

9. Odisej in vojna

Največja razlika med Homerjevim in Shakespearjevim Odisejem je v njegovem odnosu do trojanske vojne. Odisejev pogled na vojno je v *Iliadi* in *Odiseji* izrazito negativen. Odhod pred Trojo mu predstavlja ločitev od žene in prvorojenca Telemaha. Njegova nepripravljenost oditi na bojišče pa je še bolj očitna v mitskem izročilu, katerega dele Homer izpusti zavoljo pravila o enotnosti dogajanja.

¹³ Beseda ima večplasten pomen, gre za mešanico inteligence in zvitosti; ang. *cunning intelligence* (Detienne, Vernant).

Po izročilu je Odisej hlinil norost, da mu ne bi bilo treba v vojno. Temo Odisejeve blaznosti so mitografi obdelali na različne načine. Po Psevdo-Apolodorjevi različici Agamemnonovi odposlanci pridejo na Itako po Odiseja, ki hlini blaznost. Palamed sumi, da se Odisej pretvarja, zato Penelopi iztrga malega Telemaha in izvleče meč, kot da bi ga hotel ubiti. V strahu za sinovo življenje Odisej prizna svojo nakano in odide v vojno.

V mitološkem priročniku *Bajke* Higin piše o prerokbi, ki napoveduje, da se bo Odisej iz vojne vrnil šele čez 20 let, sam in ubog, brez tovarišev. Da bi Odisej preprečil tako usodo, si pred Agamemnonovimi odposlanci na glavo povezne volneno čepico in orje s konjem in volom vštric, vendar Palamed spregleda njegovo zvijačo, vzame Telemaha iz zibke in ga postavi pred plug. Odisej pred sinom plug ustavi in tako razkrije, da je pri zdravi pameti.

V kasnejših različicah se pojavijo tudi dodatki k tej zgodbi, npr. da Odisej seje sol namesto zrnja ali pa, da namesto na polju orje na morski obali. Po drugi strani se Homer te epizode sploh ni dotaknil, Sofoklej pa je na njeni podlagi napisal tragedijo *Nori Odisej*.

Hlinjeno blaznost na stran – to, da Odisej ni bil navdušen nad vojno in da je želel, da se čim prej konča, je jasno tako v *Iliadi* kot v *Odiseji*. V *Troilu in Kresidi* pa je situacija drugačna. Odisej je prikazan kot cinik, in čeprav so njegovi govori na visoki ravni, vanje na več mestih vplete hudomušne pripombe:

Ajaks. Da so vsi ljudje mojih misli -

Odisej [na stran]. Bi pamet ne bila več v modi.¹⁴

(2, 3, 244)

Shakespearjev Odisej ni junak, ki bi ga vojna težila in ki bi naklepe za padec Troje podajal v resni maniri. V nasprotju z ostalimi dramskimi liki se o smislu vojne nikjer v drami ne sprašuje direktno in o njem ne razpravlja, saj mu je situacija jasna.

Medtem ko je v *Iliadi*, še bolj pa v *Odiseji* glavna Odisejeva lastnost hrepenenje po domu, je ta v *Troilu in Kresidi* skoraj neopazna. Kot dokaz Odisejeve zvestobe domu in ženi Penelopi bi lahko interpretirali le dejanje, ko Kresida poljublja ahajske generale in Odisej njen poljub zavrne.

¹⁴ Taki komentarji so nedvomno namenjeni zabavanju publike, vendar jih ne smemo zanemariti, saj izražajo del Odisejeve osebnosti.

9.1. Prevladujoče mnenje o vojni in o Heleni v *Troilu in Kresidi*

Prevladujoče mnenje o vojni v tej drami je, da je nesmiselna. To nam Shakespeare sporoča prek več likov. Že na začetku pogovor o njeni smiselnosti sproži trojanski kralj Priam. Hektor takoj izrazi svoje neodobravanje: »Vrnimo Heleno. / Odkar smo zanjo izdrli prvi meč, / jih je na tisoče med nami padlo, / nič slabših kakor ona.« (2, 2, 18)

Tu mu oporeka Troil. Bratove besede ga razjezijo, saj sam brani idejo časti in poguma. Kljub temu pa Troil ne govori nesmiselno, ne oziraje se na nič drugega kot na visoke ideale. Izpostavi namreč dejstvo, da so Trojanci z ugrabitvijo Helene osramotili njo, z njeno vrnitvijo pa bi še sebe.

Napoved pogube Troje, ki jo izreče Kasandra, Hektorju še poglobi nenaklonjenost do situacije, medtem ko Troil zasmehuje upad njegovega poguma in poudari pomembnost ugleda Trojancev. Hektor govori o zakonih narave – žena je last moža in ta zakon so Trojanci prekršili zaradi nagonov oz. je red spodnesla »predrznost razvratnikov« (2, 2, 188). Tu že spet vidimo elizabetinske vrednote, ki poudarjajo, da delovanje proti zakonom vodi v kaos. S tem Hektor izrazi, kaj sam v resnici misli, da bi bilo prav: »Ne odnehati, / ko nimaš prav, ni prav – to le poveča / krivico, ne pa odpravi.« (2, 2, 197). Naposled pa vseeno prizna, da Helene ne morejo vrniti zaradi časti.

Paris se seveda zavzema za častno obrambo svoje ugrabljenke, vendar je v tem prizoru Troil tisti, ki najbolj zagreto brani smisel vojne. Njegove vrednote, ki so blizu vrednotam viteških romanov (zvestoba svoji ljubljeni, čast), so na koncu drame deležne poraza, saj v takem svetu, kot ga ustvari Shakespeare, ne zdržijo.

Tudi v grškem taboru Heleni niso nič bolj naklonjeni. Diomed pravi: »Za slednjo kapljo v njenih vražjih žilah, / Paris, je pal en Grk; za slednji gram / te mrhe in njene mrhovine je / bil ubit po en Trojanec. Kar živi – / iz njenih ust ni več besed prišlo, / kot je ljudi popadalo za njo.« (4, 1, 81)

Svoje stališče najbolj necenzurirano pove Terzit: »Sicer pa – hudič po- / beri vse kar gomazi po tem našem taborišču / – ali pa napolitanska kostna kuga! Kaj bolj- / šega si norci, ki se vojskujejo za tako lajdro, / ne zaslužijo.« (2, 3, 23)

Odisejevo mnenje izvemo šele v petem dejanju četrtega prizora, ko sam pri sebi zamrmra (o Heleni in Menelaju): »Da bi jo vrag! Kaj glav smo že / zgubili, / da bi rogove njemu pozlatili.« (4, 5, 39)

Homerjevemu Odiseju je resda ljubše mirno družinsko življenje kot odtrganost od doma zaradi vojne, zagotovo pa njegovo mnenje o Heleni ni tako, kot je prevladujoče mnenje v Shakespearjevi drami. Po mitskem izročilu je bil prav Odisej tisti, ki je posredno povzročil vojno. Ko je kralj Tindarej ponujal Helenino roko v zakon, je bil med njenimi snubci tudi Odisej. Ker je bil izmed vseh snubcev favorit Menelaj, se je Tindarej zbal, da bi po njegovem izboru prišlo do konflikta z ostalimi možmi. Odisej je Tindareju obljubil pomoč v zameno za kraljevo podporo pri njegovi snubitvi Penelope. Tindarej se je strinjal in Odisej mu je dal nasvet, naj od snubcev zahteva prisego, da bodo sprejeli Heleninega bodočega moža in ga branili pred vsemi, ki bi lahko škodili njegovi bodoči zakonski zvezi. Ko torej Paris ugrabi Heleno, jih prav ta prisega, ki je bila Odisejeva domislica, obvezuje za boj.

10. Odisejeva radovednost

Odisejeva želja po spoznanju je opazna v obeh primerjanih delih. V *Troilu in Kresidi* se izrazi, ko gre Odisej s Troilom do šotora, v katerem se Kresida sestane z Diomedom. Odisej Kresidino nrav oceni že ob prvem srečanju, vendar se o njeni nezvestobi želi tudi prepričati. Kljub temu ga radovednost ne sili v skrajnost. S tem, ko sliši del pogovora med Diomedom in Kresido, je njegov sum potrjen. Ne čuti potrebe, da bi slišal preostanek pogovora in se hoče umakniti. Poleg tega je Troil ob razkritju Kresidine nezvestobe ves iz sebe in Odisej ne želi tvegati, da bi ju odkrili. Princa na več mestih tudi pozove k umiku: »Razburjeni ste, princ. Kaj če bi šla, / da se vam sveta jeza ne razrase / do hudih besedi. Ta kraj ni varen / še manj pa tale pozni čas. No, pojva.« (5, 2, 40)

V *Odiseji* njegova radovednost ni tako hitro potešena. Na otoku Kikloпов se s posadko zadrži ravno zaradi svoje radovednosti, kar ga stane šest mož. Zaradi nje tvega življenje tudi ko plujejo mimo Siren – zahteva, da ga možje privežejo k jamboru, vendar si zato, da bi slišal pesem Siren, ušes ne zamaši z voskom. V nasprotju z dogodki na otoku Kikloпов njegova sla po spoznanju tu ni večja od previdnosti in mimo Siren pluje brez izgub.

11. Manipulativni Odisej

Najbolj izpostavljena značilnost, ki je skupna obema upodobitvama Odiseja, je njegova spretnost z besedami. V *Odiseji* mu ta nemalokrat reši življenje, v obeh delih pa jo uporablja tudi za spodbudo drugim. Vendar se nam spet postavi vprašanje – so njegovi govori v *Troilu in Kresidi* besede homerskega junaka ali običajnega političnega premetenca? Odisejeve besede imajo vpliv in on jih obrača sebi v prid. Njegovi govori niso samo v bodrilo tovarišem, za njimi je mnogokrat tudi kakšen sebičen motiv. Tudi v Homerjevih epih je Odisejeva morala na nekaterih mestih vprašljiva.

12. Maščevalni Odisej

12.1. Odisejeva zamera Palamedu

Medtem ko skoraj vsaka študija o Odiseju omenja njegovo inteligenco in premetenost, je njegova sla po krvi pogosto zamolčana. Odisejeva jeza ima dva izvora – zamero in ljubosumje. V *Iliadi* je žrtev njegove zamere junak Palamed. Če se še enkrat navežemo na mit, ki govori o novačenju Odiseja v trojansko vojno¹⁵ – Palamed spozna Odisejevo prevaro in ga ukani. Kljub temu da je Odisej v večini primerov tisti, ki manipulira z drugimi, je na tej točki premagan z lastnim orožjem – s pretkanostjo. Odisej tega Palamedu ne odpusti iz dveh razlogov. Prvi in glavni razlog je, da mora zaradi Palameda v vojno, kjer je ločen od družine in nato še deset let trpi na poti domov; drugi, morda ne toliko očiten razlog pa je, da okusi svoj lek, kar mu ni po godu.

12.2. Palamedov konec. Odisejev občutek za pravično.

Higin (105) opisuje, da je Odisej v bližini Palamedovega šotora na skrivaj zakopal zlato in nato ponaredil pismo, v katerem naj bi Priam Palamedu obljubljal zlato za izdajo grškega tabora. Pismo je dal enemu od frigijskih ujetnikov in mu naročil, naj ga odnese Priamu. Za njim je nato poslal svojega vojaka z naročilom, naj ujetnika ubije nedaleč od grškega tabora. Ko so odkrili mrtvega Frigijca pismom, so Palameda prijeli. Slednji se je pred

¹⁵ Glej poglavje 9 »Odisej in vojna«.

Agamemnonom zagovarjal, da je nedolžen, vendar ko so izpod njegovega šotora izkopali zlato, njegovim besedam nihče ni verjel. Palamed je bil tako ubit zaradi Odisejeve stare zamere. Odisejev čut za pravično je izkrivljen. Po njegovem je pravici zadoščeno tedaj, ko poravna svojo krivico, četudi to pomeni, da sam ravna krivično.

Dokazov za Odisejevo neizprosnost ne najdemo samo v mitološkem izročilu. V *Iliadi* na primer ne izpusti ujetega Trojanca, čeprav sta mu z Diomedom sprva obljubila, da ga bosta v zameno za zaupne podatke o trojanskem taboru pustila pri življenju. Tudi na koncu *Odiseje* nima milosti. Po pokolu snubcev pusti živeti le pevca, katerega so snubci na silo privlekli v hišo. Ne popusti niti rotnju snubca Leoda, ki trdi, da nobeni ženski v hiši ni storil nič žalega in da je ugovarjal početu drugih snubcev. Odiseju je dovolj že to, da je Leod najverjetneje v svojo korist molil, da se on nikoli ne vrne, zato da bi si lahko vzel njegovo Penelopo za ženo. Leodu odseka glavo sredi njegovega moledovanja.

Jeza je bolj tipična lastnost Ahila, ne nazadnje je *Iliada* pesnitev o Ahilovem srdu. Kljub temu med junakoma lahko potegnemo kar nekaj vzporednic. Tako Odisej kot Ahil ne odpuščata. Ahil sicer popusti Agamemnonu in se vrne na bojišče, a le zavoljo Patroklosa; njegova jeza ne preneha, temveč se zgolj preusmeri na drugo osebo – Hektorja. Tudi Odisej je nepopustljiv, ko goji zamero. Palamedu se hoče maščevati ne glede na njegove vrline. Ker mu je povzročil toliko trpljenja, se mu zdi, da je pravici zadoščeno, ko Palamed plača z življenjem. Homerski svet še vedno sledi načelu »oko za oko, zob za zob«. Odisejeva krivična obtožba Palameda, ki je povod za njegovo usmrtitev, še bolj pa množični poboj snubcev, kažeta na to, da je Homerjev Odisej skoraj bližje Shakespearjevemu Ahilu, ki zahrbtno naroči uboj Hektorja, kot pa Odiseju, ki je zvijačen le z besedami in se vplete zgolj v človeške odnose.

12.3. Razkrinkanje Kresidine nezvestobe. Pobjo snubcev v *Odiseji*

V *Troilu in Kresidi* Odisej ni izrazito maščevalen, vendar če pogledamo rezultat njegovih spletk, vidimo, da se na nek način maščuje t. i. rušilcem reda. S politično spletko – goljufovimi žrebom in povečevanjem Ajaksa – zada udarec Ahilovemu ponosu in mu s tem povrne za njegovo norčevanje iz nadrejenih. Nedolžen pa ni niti pri ljubezenski zgodbi Shakespearjeve drame. Kresido po njenem prihodu v tabor in poljubljanju generalov označi za lahkoživko, toda če smo pozorni, ugotovimo, da do tega spoznanja o njej ni prišel šele po njenem igrivem vedenju med sprejemom. Najverjetneje jo je ocenil že takoj, ko jo je zagledal, saj je bil on

tisti, ki je spodbudil njeno obnašanje. Ko jo Agamemnon poljubi, Odisej da povod, da poljubi še ostale generale, s tem, ko reče: »Poljuben vzgled / poveljnika pa je zgled za nas vse.« (4, 5, 28). Lahko bi rekli, da Odisej preizkuša svojo domnevo o Kresidi, katero potrdira njena razposajenost in voljno poljubljanje. Šele ko se o svoji domnevi prepriča, poda svoje mnenje, in sicer v zelo ostri maniri. Vidimo, da jo je že na prvi pogled ocenil po videzu: »Fej! Vse na nji, / vse govori – ustnice, lica, oči, / da, še noge. Pohotnost, ta ji škili / skozi vsak ud, vsak gib, ki ga napravi.« (4, 5, 76). Takoj zatem se nam razkrije, da je njeno osebnost prebral tudi po njenih besedah. Nestorju Kresida pusti vtis bistre mladenke, Odisej pa v njenih odgovorih generalom ne vidi posebne premetenosti in vrline. O njej pravi, da spada med »spogledljivke gladkega jezika, / ki odzdravljajo, še preden jim pomigneš, / odpirajoč na šir vsem, ki jih mika, / bukvice svojih misli.« (4, 5, 80)

Toda kaj ima Odisejeva ostra sodba z njegovo maščevalnostjo? Odiseja se nova pridobitev grškega tabora ne tiče preveč, pa se vseeno vmeša v osebne zadeve Kreside in trojanskega princa. Lahko bi celo rekli, da Kresido nalašč razkrinka Troilu in s tem maščuje njeno nezvestobo. Odisej posredno povzroči tudi Troilovo brezumno bojevanje, ki ga je podžgalo ljubosumje:

*Odisej. [...] Ta fant vam dela danes
brezumne in fantastične stvari:
meče se v meteže in rešuje iz njih
s tako brezbržnostjo moči in močjo
brezbržnosti, kot bi imel jamstvo od sreče,
da bo uspel vsej pameti navkljub.*

(5, 5, 39)

Odisejevo dejanje kaže na to, kako visoko vrednoti zvestobo. Poleg tega, da zavrne Kresidin poljub, je to edino, kar ga zbližuje s Homerjevim Odisejem, junakom, ki hrepeni po domu in kateremu je trdna družina sveta.

Homerjev Odisej ne goji jeze le do snubcev, ki se nespoštljivo obnašajo v hiši zveste Penelope, temveč tudi do njihovih priležnic.

To je razvidno iz odlomka, ko si, še vedno skrivajoč svojo identiteto, kot tujec postelje v veži. Tam sliši smeh dekel, ki odhajajo iz dvorca k snubcem, in zaradi jeze ne more zaspati:

*Njemu pa divje kipi srce v ogorčenih prsih,
naj li plane za njimi pa vse po vrsti podavi,
ali hotnicam naj da ljubovati z objestnimi snubci
enkrat samo še in zadnjič: srce mu laja v notrini.*

(20, 9)

Žrtve njegove jeze na koncu niso samo snubci, temveč tudi deklet, ki so občevale z njimi.

Podoba Odiseja maščevalca je kruta. Homer živo slika morijo in ko dovilja odpre izbo, se ji odpre pogled na rezultat Odisejevega srda:

*Najde nato Odiseja na sredi ubitih mrličev,
ves je s krvjo oškropjen, zamazan, podoben je levu,
kadar odhaja nažrt, ko ubil je živinče na polju:
prsi so vse mu krvave, od las poceja se kri mu,
z desne in leve strani, pogled nanj strah je in groza:
tak je zdaj Odisėj, okacán po rókah in nogah.*

(22, 401)

Vrednote homerskega sveta se precej razlikujejo od današnjih. Herojska etika je dovoljevala marsikaj, kar se ne sklada z notranjimi merili časti; ugled in slava sta bila pojmovana kot nekaj zunanjega. Te vrednote so se v kasnejših obdobjih spremenile, vendar Odisej pri Shakespearju kljub maščevalnosti in manipulativnosti ni predstavljen kot negativen lik. Shakespeare je bolj sledil grški kot rimski tradiciji, pri kateri je Odisej upodobljen kot *fandi ficator*¹⁶ in *dirus Ulixes*¹⁷ (npr. pri Vergiliju).

¹⁶ Slepar, goljuf.

¹⁷ Zlobni Odisej.

13. Odisejev ugled

Odisejev sloves spretnega govornika je najbrž ena največjih skupnih točk Homerjevih epov in Shakespearjeve drame. Tako kot ga v *Iliadi* in *Odiseji* hvalijo bogovi in ljudje, tako tudi v *Troilu in Kresidi* Grki poveljučujejo njegove modre besede. Ko Odisej prosi Agamemnona za dovoljenje, da bi podal svoje mnenje, mu ta reče: »Povej, knez Itaški, saj vsi vemo, / da iz ust Odiseja zlepa ni / besede brez pomena«. (1, 3, 73)

14. Odisejevi govori

14.1. Odisejev govor o nadrejenosti

V tretjem prizoru prvega dejanja Shakespearjeve drame ima Odisej pred Agamemnonovim šotorom govor. V tem govoru izrazi pomembnost hierarhije oz. nadrejenosti;¹⁸ pravi namreč, da se brez nje red sprevrže v kaos: »spodkoplji jo, razglási njene strune / pa boš čul le še hrup. Vse stvari / si bodo brž v laseh«. (1, 3, 83)

Ta govor v veliki meri odraža renesančno težnjo po redu in prepričanje, da kaos preži za vsakim vogalom. Podobno razmišljanje prihaja na plan v poznejši filozofiji Thomasa Hobbsa. Na začetku 17. stoletja, dobrih štirideset let po izidu *Troila in Kreside*, je Hobbes v svojem delu *Leviathan*¹⁹ izpostavil nasprotje med naravnim stanjem človeka in družbeno pogodbo. Hobbes pravi, da v naravnem stanju človek deluje po principu »homo homini lupus« (»človek človeku volk«). Trdi, da bi bilo življene brez družbe (oz. brez spoštovanja norm in avtoritete) »osamljeno, revno, odurno, surovo in kratko« (*Leviathan* 8, 9). Že prej pa je Shakespeare v Odisejevem govoru uporabil volka za posebitev človeškega pohlepa: »Surovi sili bi se vse podvrglo, / surova sila volji, volja pa / pohlepu, ki bi kot vesoljni volk / s podporo obeh, surove sile in volje, / pogoltnil vse, kar leze in gre, / in končno še sam sebe.« (1, 3, 93)

¹⁸ Ang. *degree*.

¹⁹ Nikjer ni dokaza, da je Hobbes dejansko bral Shakespearja. Zelo možno je, da je videl uprizoritev katere od njegovih iger, vendar med njimi najverjetneje ni bilo *Troila in Kreside*, saj zanjo sploh ni znano, ali je bila uprizorjena v svojem času. Izdaji dramskega teksta sta kontradiktorni – v prvi kvarto izdaji iz leta 1609 piše, da so igro igrali »službniki njegovega kraljevskega veličanstva v Globu«, medtem ko druga izdaja to omembo izpusti in v poslanici trdi, da gre za novo igro, ki še nikoli ni bila uprizorjena. Kljub podobnosti Odisejevih besed s filozofsko teorijo Hobbes v svojih delih nikoli ni omenil Shakespearja.

Odisejev govor so mnogi interpretirali kot izraz Shakespearjeve osebne politične držje (tj. vere v absolutno monarhijo) ali pa so Odiseja prepoznavali kot glasnika elizabetinskih idej (Tillyard, Bradshaw...). Kljub temu vsi kritiki nanj niso gledali enodimenzionalno. Johannes Kleinstuck (58–63) npr. trdi, da se Odisejev govor prevečkrat vzema iz konteksta drame in da ga resnično razumemo šele, če pogledamo igro kot celoto. Po njegovem Odisej ni filozof, temveč je politik, zato ima njegov govor bolj pragmatičen in konkreten kot splošen namen, in sicer se pod njim skriva kritika Agamemnona²⁰ in njegove šibke avtoritete. Poleg tega Odisej ne stoji za tistim, kar pravi. Sprva priča o pomembnosti spoštovanja nadrejenih, potem pa to že v naslednjem dejanju krši. Z zvijačo hoče doseči, da se s Hektorjem spopade Ajaks, čeprav je bil poziv na dvoboj namenjen Ahilu. To nasprotje priča o tem, da splošne zakonitosti v izrednih razmerah ne veljajo. Odisejevo igranje z Ahilom in ravnanje nadrejenih v celotni igri sejeta dvom o vrednosti družbene hierarhije, kar je ravno nasprotno od mnenja, ki si ga ustvarimo, če Odisejev govor presojujamo brez podrobnejše analize njegovega značaja.

Lahko pa na Odiseja obenem gledamo kot na posrednika, za katerega običajna pravila ne veljajo. Ne gre mu zgolj za to, da se Ahil vrne v boj – to bi lahko dosegel že s tem, da bi lažni žreb izbral njega, ne Ajaksa. Bolj kot za Ahilov prispevek k vojni mu gre za to, da junaku »populi perje«. S tem ko Ajaksu da možnost, da se v dvoboju s Hektorjem izkaže pred Ahilom, sicer krši red, vendar obenem postavi Ahila na bolj realna tla, s čimer hoče doseči, da junak ponovno zavzame svoj prejšnji položaj in prekine farso. V Odisejevih očeh je za vzpostavitev reda dovolj, da Ahil neha počivati na lovorikah in s svojim obnašanjem blatiti nadrejene.

14.1.1. Primerjava govora o nadrejenosti z Drydenovim govorom in z Odisejevim bodrenjem Ahajcev v *Iliadi*.

Oba Odisejeva govora sta bila dobro premišljena in izpostavita univerzalne resnice, s katerimi se vsi poslušalci strinjajo. Ob podrobnejšem pogledu na izbiro besed pa vidimo, da se Odisej ne spušča v razlage pojmov in poglobljanje teh resnic, torej mu ne gre za razvijanje filozofije, temveč zgolj za učinek govora. Nikjer ne omeni, za kakšno zoperstavljanje avtoriteti gre in ne poda natančnejših razlogov za spoštovanje avtoritete, sliko red–kaos predstavi kot črno-belo

²⁰ V igri Odisej Agamemnona naslavlja z okrasnimi pridevki, kar je za Shakespearja neznačilno in deluje prikrto posmehljivo. Poleg tega, da se njegovi podrejeni norčujejo iz njega, je njegovo dostojanstvo še dodatno ponižano, ko v grški tabor pride Enej in ga ne prepozna kot poveljnika.

(norčevanje krivi za neuspešno vojskovanje, rezultat spoštovanja avtoritete pa bi bil padec Troje).

Dryden v svoji verziji *Troila in Kreside* Odisejev govor skrajša. Del o redu v vesolju izpusti in poudari, da je treba kralje in generale ubogati, ker v nasprotnem primeru trpi obče dobro.

Drydenov Odisej torej pove samo bistvo stvari, s čimer je bližje Homerjevemu Odiseju v *Iliadi*, ko po Ateninem navodilu zbere in nagovarja bežeče vojake:

*Menda ne bomo hoteli kar vsi kraljevati Ahajci!
Več ko je glav, tem slabše za vse; en sam bodi glava,
eden le kralj, a njemu je dal sin zvitega Krona
žezlo in tudi postave, da z njimi ravna in kraljuje!*

(2, 3)

Odisejev poziv k vrnitvi nazaj na bojišče podpre Nestor, ki takoj za njegovim govorom o preroški kači²¹ opozori na nered v taboru in svetuje delitev vojske po plemenih in rodovih, s katero bi bili izločeni neubogljivi strahopetneži.

14.2. Učinek Odisejevih besed na Ahila in uspešnost njegove spletke

Kljub temu, da se z Odisejevimi besedami v *Troilu in Kresidi* vsi junaki strinjajo, je njegova spletko neuspešna. Na koncu tretjega dejanja vse kaže na to, da je Odisej Ahila prepričal, v prvem prizoru petega dejanja pa se učinek njegovih besed izniči, ko Ahil prejme Hekubino pismo. Načrt za dvoboj brez oklevanja opusti in takoj zatem naroči okrasitev šotor za ponočno krokarijo.

Tudi v *Iliadi* gre Odisej po Agamemnonovem naročilu prepričevati Ahila, naj se vrne na bojišče. Njegov govor pri Ahilu ne obrodi sadov, ravno nasprotno – Ahil Agamemnonove darove ostro zavrne. Po obisku Odiseja in Ajaksa, ki sta njemu sicer ljuba prijatelja, se še bolj trdno odloči, da se na bojišče ne bo vrnil.

²¹ Odisej priča o daritvi, med katero je kača požrla osem mladičev vrabčevke, nato pa še mater, deveto po vrsti. Njo je Zevs okamenil v znamenje devetih let vojskovanja in kot prerokbo padca Troje v desetem letu. Za Odisejevo pričanje nikjer ni dokaza, vendar njegov govor z Nestorjevo podporo doseže svoj namen.

Ahil se sicer v obeh delih vrne na bojišče, vendar ne po Odisejevi zaslugi, temveč zaradi uboja Patroklosa. V *Troilu in Kresidi* propade tudi Odisejev namen, da bi prizemljal Ahila. Poskus rehabilitacije Ahila kot plemenitega junaka (tj. junaka, ki si zasluži slavo) se na koncu popolnoma sfiži zaradi njegovega zahrbtnega umora Hektorja.

15. Pomembnost javnega mnenja v *Troilu in Kresidi*. Odisejev govor o času

Homerska karakterizacija oseb je jasna in konsistentna. Homerjevo pripovedovanje slika svet junakov, v katerem ni prostora za dvom o njihovih sposobnostih. Slovesu junakov verjamejo tako Grki v epih kot bralci epov. Homerjev Ahil zaradi umika z bojišča ne izgubi dostojanstva. Pri Shakespearu pa ni tako in tega se zavedajo tudi osebe v drami. Odisej sam označi Ahilovo poležavanje v šotoru za sramotno. Kljub temu, da poveljniki ne odobravajo Ahilovega početja, slednji v očeh ljudstva oz. običajnih vojakov ohrani svoj položaj. Odisej enega svojih govorov začne z besedami: »Naš Ahil slavni, ki ga ljudski glas / kot prvega med nami v zvezde kuje« (1, 3, 147). Generali vedo, da se Ahilovo obnašanje ne spodobi glede na njegov sloves. To prav tako ve Terzit, pod čigar psovkami se skoraj vedno skriva doza resnice. To pa ne spremeni javnega mnenja o Ahilu, ravno nasprotno: Ahil si zaradi bivših uspehov dovoli smešenje nadrejenih, kar meče slabo luč na generale, ne nanj. Žrtev slabega javnega mnenja so poveljniki, poleg tega pa Ahilovo vedenje namesto neodobravanja žanje navdušenje in daje negativen zgled ostalim vojakom. Na to opozori Odisej, ki ve, da je za preobrat situacije potrebna spletkar. Da bi Ahilu zbil napuh, uprizori situacijo, v kateri se poveljniki zanj več ne zmenijo, ker naj bi po novem poveljevali Ajaksa. Odisej njihovo obnašanje Ahilu razloži z govorom o času.²² Glavni namen tega govora je, da Ahilu vcepi prepričanje, da njegova bivša junaštva ne veljajo nič, če jih ne podpre z novimi.

*Zato nič čudnega, če zdaj vsi vprek
slavijo Ajaksa. Prijatelj moj:
to kar se giblje, pade prej v oči
kot tisto, kar se ne. Nekoč so tebe
častili vsi – mogoče bi te spet –*

²² Glej »Priloge«.

*mogoče – če se ne bi živ zakopal
sèm v ta svoj šotor s svojo slavo vred.*

(3, 3, 185)

Čeprav si Ahil kasneje spet premisli²³ in opusti namero o dvoboju s Hektorjem, ga v tistem trenutku govor prepriča. Odiseju pravi: »Res je, zdaj gre za mojo čast. Hudo / je prizadeta« (3, 3, 237).

Shakespeare v drami večkrat uporabi besedo »opinion«, katero Matej Bor v slovenskem prevodu prevaja z »mogočnim ljudskim glasom«. Treba je poudariti, da je ta beseda imela v času Shakespearija negativno konotacijo. »Opinion« je bil nemalokrat rabljen kot nasprotje od »truth«, »resnice«. Ko torej Odisej in Nestor govorita o Ahilovem slovesu, tega mnenja oz. »opinion« (zmotnega mnenja) o njem ne delita z javnostjo, hkrati pa se zavedata njegovega vpliva. Ahilovo obnašanje hočeta spremeniti zaradi zgloda, ki ga bahavi junak daje drugim. Fran Kermode v delu *Mnenje v Troilu in Kresidi* pravi, da je prav zanašanje na ugled v družbi in zavračanje splošnih resnic tisto, kar je krivo za dekadenco in propad (164–79).

16. Homerjev svet proti Shakespearjevemu svetu – vpliv bogov

Homerjev Odisej ima veliko zaveznikov med ljudmi in bogovi. Med bogovi mu je v največjo pomoč Atena, naklonjena sta mu tudi Zevs in Hermes. Poseg bogov v dogajanje ima ključen vpliv na razvoj dogajanja v epih. *Iliada* bi se denimo lahko končala že po prvem spevu, če ne bi Atena naročila Odiseju, naj ustavi bežeče Ahajce in jih prepriča, da nadaljujejo boj pred Trojo.

V Shakespearjevi Troji intervencije bogov ni. Najdemo zgolj občasne omembe, in sicer v primerah (»Nestorju je podoben / kot Vulkan Veneri« 1, 3, 174), vzklkih (»Pri Jupitru!« 1, 2, 196) in v govorih, ki služijo določenemu namenu, npr. tolažbi (»ko pa v resnici Jupiter samo / preizkuša stanovitnost v nas ljudeh« 1, 3, 20) ali pa v pojasnilo razvoja dogodkov (»Ljubim te, Kresida, tako čistó, / da te bogovi jezni, ker jaz tebe / častim bolj nego mrzle ustnice / častijo nje, zdaj meni odvzemajo.« 4, 4, 26). Obstoj bogov je torej še vedno nekaj samoumevnega, čeprav ne vidimo nikogar od Trojancev ali Ahajcev pri molitvi²⁴ ali opravljanju daritve, kot je

²³ Glej poglavje 13.2. »Učinek Odisejevih besed na Ahila in uspešnost njegove spletke«.

²⁴ Najbližje molitvi se približa Terzit v tretjem prizoru drugega dejanja, ko zaklinja bogove, naj Ahilu in Ajaksu ne odvzamejo še »toliko pameti, kot jo imata« (2, 3, 18). Terzit ne velja za pobožnega človeka.

to pogosto v Homerjevih epih. Bogovi v *Troilu in Kresidi* torej niso zanikani, a vendar njihovega delovanja praktično ni. Vse osebe v drami delujejo samoiniciativno, nikoli po naročilu bogov ali z njihovo pomočjo, kaj šele, da bi se bogovi materializirali in junakom prikazali, tako kot se denimo Palas Atena v *Iliadi*. Shakespearjev Odisej potem, ko Agamemnona posluša vlivati pogum vojakom, sam prosi za besedo o dani situaciji in da pobudo za njeno razrešitev. Za podporo svojim besedam uporablja splošne resnice, ne prerokbe kot npr. Odisej v *Iliadi*. Kljub temu Homerjevemu Odiseju ni očitati, da bi ga iz vseh zagat reševali bogovi. Ravno nasprotno, Odisej si večinoma sam reši kožo v situacijah, ko ga bogovi vržejo v nemilost.²⁵ Atena mu tudi v *Iliadi* ne polaga besed v usta; da mu zgolj navodilo, naj Ahajcem prepreči odhod domov. Odisej tovariše nagovori sam, z lastno govorniško spretnostjo. Večje pomoči tudi ne potrebuje, saj ga odlikuje »Zevsu enak um«. V različnih situacijah se izvrstno znajde sam in je zato tudi večini bogov ljub.

17. Zaključek

Homerjev Odisej služi kot arhetip za mnoge interpretacije Odisejevega lika v različnih literarnih zvrsteh in skozi vsa večja literarna obdobja. Homer je ustvaril celosten lik, toda to ne pomeni, da so njegove poteze toge in strogo začrtane. Ravno nasprotno, Odisej je eden izmed najbolj zapletenih in plastičnih likov evropske literature. Shakespeare ga v drami *Troil in Kresida* postavi v isto obdobje kot Homer, vendar to dramo namesto vrednot homerskega sveta prežema duh elizabetinske dobe, arhaični jezik pa zamenja cinični ton mojstra renesančne dramatike. Shakespeare junaku *Iliade* in *Odiseje* nekaj dimenzij odvzame in mu jih hkrati nekaj doda, vendar s tem njegovega lika ne popači. V srži gre še vedno za istega Odiseja – njegovo glavno orožje je *mêtis*.

18. Povzetek

Troila in Kresido zaradi težko določljive zvrsti uvrščamo med problemske igre. Snov drame sta mit o trojanski vojni in ljubezenska zgodba med Troilom in Kresido. Slednja ne spada v grško mitologijo, saj se je pojavila šele v srednjeveški literaturi, natančneje v *Romanu o Troji*

²⁵ Zaradi oslepitve Kiklopa Polifema si Odisej nakoplje Pozejdonovo sovraštvo.

Benoîta de Sainte-Maureja (12. st.). Shakespeare je za podlago svojega dela uporabil Caxtonov prevod pripovedk o trojanski vojni in Chaucerjevo pesnitev *Troilus in Krisejda*.

Igra ima isti dogajalni čas kot *Iliada*. Vrednote (hierarhija, čast, ljubezen), ki so v epih veljale za neizpodbitne, Shakespeare omaja, svojim junakom pa doda toliko negativnih lastnosti, da njihov junaški sloves postavi pod vprašaj. Nekatero like spremeni manj drastično kot druge, med drugim tudi Odiseja, ki je ključni element pri razpletu obeh zgodb drame.

Homerjev Odisej je *polytropos* – mož, ki je veliko prepotoval in izkusil. Odlikujejo ga mnoge vrline, ki so razvidne iz epitetonov in iz njegovih junaških dejanj v obeh epih. Shakespearjevega Odiseja še vedno odlikujeta zvijačnost in iznajdljivost, vendar so njegova junaška dejanja v drami manj zastopana kot pri Homerju. S Homerjevim likom ga družita radovednost in drznost, poleg tega pa tudi bister um, ki mu omogoča, da zlahka manipulira z ostalimi osebami v igri. Lik obdrži tudi določeno mero maščevalnosti (maščuje se »kršiteljem reda« – prevzetnemu Ahilu in nezvesti Kresidi), čeprav ne tako drastično kot pri Homerju (npr. pobje snubcev v *Odiseji*).

Lika sta si najmanj podobna v odnosu do trojanske vojne. Homerjev Odisej hrepeni po domu, po mitskem izročilu pa celo hlina norost, da bi se izognil odhodu pred Trojo. Shakespearjev lik se obnaša precej bolj lahkotno in ne dobimo vtisa, da bi ga vojna težila, čeprav je po njegovem mnenju bojevanje za Heleno potrata mož.

Največja skupna točka primerjanih del je Odisejev sloves spretnega govornika. V svojem govoru o nadrejenosti Odisej poudari pomembnost spoštovanja reda v vesolju in družbi, zato ga mnogi kritiki interpretirajo kot glasnika elizabetinskih idej. Odisej ta red že v naslednjem dejanju krši z zvijačo – z vnaprej določenim rezultatom žreba, ki v dvoboj s Hektorjem pred Ahilom pošlje Ajaksa. Nato naroči ostalim poveljnikom, naj gredo mimo Ahilovega šotora, kot da se zanj ne zmenijo več. Ko njihovo vedenje doseže željeni učinek, sledi drug pomemben govor v drami. V Odisej njemu izpostavi problem časa, ki načne vse, tudi slavo. Pravi, da stara junaška dejanja zbledijo v senci novih, pa čeprav so slednja v resnici manj vredna. Ahila s tem prepriča v dvoboj s Hektorjem, vendar ne za dolgo, saj si junak zaradi obljube kraljici Hekubi premisli. Odisejev namen prepričati Ahila, da se vrne na bojišče, je tako v *Iliadi* kot v *Troilu in Kresidi* neuspešen.

Homerjeve in Shakespearjeve Troje ne ločujeta samo ravnanje junakov in satiričen podton drame, temveč tudi vpliv bogov. Medtem ko bogovi v epih mnogokrat posežejo v dogajanje

na Zemlji, v *Troilu in Kresidi* ostanejo na Olimpu oz. zgolj v omembah določenih dramskih oseb. Odisej tako pri svojih zamislicah nima pomoči zaščitnice Atene, vendar je tudi ne potrebuje. Čeprav je v *Iliadi* Atena tista, ki včasih sproži Odisejevo delovanje (npr. ko naroči Odiseju, naj zadrži vojake pred Trojo), so zasluge za učinkovit nagovor tovarišev Odisejeve. Odiseja v večini situacij rešujejo lastna iznajdljivost, zvijačnost in spretnost z besedami.

19. Literatura in viri

19.1. Viri

Shakespeare, William. *Troilus in Kresida*. Ljubljana: Slovenska matica, 1965.

Shakespeare, William. *Troilus and Cressida*. London: Oxford University Press, 1969.

Homer. *Iliada*. Ljubljana: DZS, 1982. (Svetovni klasiki)

Homer. *Odiseja*. Ljubljana: Založba Mihelač, 1991. (Svetovni klasiki)

19.2. Literatura

Loeb Classical Library. *Hesiod. Homeric Hymns. Homeric Hymns.* Cambridge, Massachusetts; London, England, 1914.

Higin. *Bajke*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis, 2008. (Dialog z antiko)

Zupančič, Mirko. *Shakespearov dramski imperij*. Ljubljana: Založba 2000, 1998. 84–91.

Snoj, Vid. »Antični mit in evropska literatura.« *Predavanja 2012/2013*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kermode, Frank. »'Opinion' in Troilus and Cressida.« *Teaching the Text*. London: Routledge, 1983. 164–79. Splet. 21.9.2014.

Thompson, Karl F. »The Unknown Ulysses.« *Shakespeare Quarterly*. Vol. 19, No. 2. Washington, D.C.: Folger Shakespeare Library, 1968. 125–128. Splet. 21.9.2014.

Kleinstuck, Johannes. »Ulysses' Speech on Degree as Related to the Play of Troilus and Cressida.« *Neophilologus*. 1959: 58–63. Splet. 21.9.2014.

Greene, Gayle. »Language and Value in Shakespeare's Troilus and Cressida.« *Studies in English Literature*. 1981: 270–285. Splet. 21.9.2014.

Elze, Karl. »Shakespeare's Character and Conception of Human nature.« *William Shakespeare*. New York: Infobase Publishing, 2010. Splet. 21.9.2014.

Charles and Michelle Martindale. »Shakespeare's Troy.« *Shakespeare and the Uses of Antiquity*. London, New York: Routledge, 2005. Splet. 21.9.2014.

Knights, L.C. »The Theme of Appearance and Reality in Troilus and Cressida.« *Some Shakespearean Themes*. Harmondsworth, Middlesex, England: Penguin Books, 1959. 57–72. Splet. 21.9.2014.

Marcel Detienne and Jean-Pierre Vernant. *Cunning Intelligence in Greek Culture and Society*. Trans. Janet Lloyd. Chicago: University of Chicago Press, 1991. 1-54. Splet. 21.9.2014.

»Troilus and Cressida.« *William Shakespeare. A Literary Reference To His Life And Work*. New York: Charles Boyce and Roundtable Press, 2005. Splet. 21.9.2014.

University of Cambridge School Classics Project. »Episode 2 – Odysseus starts his story«. *Myths & Storytelling*. University of Cambridge, 2013. Splet. 21.9.2014. < http://www.cambridgescp.com/Upage.php?p=mas%5Ereturn_f_t%5Eweblinks2 >.

The Theoi Classical E-Texts Library. »Notes to Apollodorus Ea«. *Theoi E-Texts Library*. 2000–2011. Splet. 21.9.2014. < <http://www.theoi.com/Text/ApEa.html#57> >.

20. Seznam prilog

- Odisejev govor o nadrejenosti
- Odisejev govor o času
- Izjava o avtorstvu

Odisejev govor o nadrejenosti

48: *Odisej*. Troja, ki še stoji, bi se že vdala
 49: in Hektor ne bi meča več vihtel,
 50: da ni teh vzrokov:
 51: v naših vrstah ni reda; kolikor
 52: šotorov na tem polju, ki se zmerom
 53: bolj praznijo, toliko strank pri nas.
 54: Če glavni stan ni kakor panj, ki zbira
 55: vse čebele, kakšen med pa bo?
 56: Kjer nadrejenost nič ne velja,
 57: velja že vsak ničè več kot veljak.
 58: Celo nebo s planeti in Zemljó
 59: upošteva nadrejenost, sorazmerje,
 60: prednost, torišče, čas, potek, obliko,
 61: pristojnost in navade v svojem redu.
 62: Zato pa Sonce, prvo med planeti,
 63: kroži in vlada s tako glorijsko
 64: na svojem tronu; njegov blagodejni
 65: pogled blaži zlonosne vplive zvezd,
 66: zadevajoč kakor zapoved kralja
 67: vse – dobro in slabo. Kadar pa planete
 68: vrže z utrjenih poti v nered,
 69: so kmalu tu zlonosna znamenja:
 70: kuge in pokoli – morje podivja,
 71: zemlja se trese v metežih neviht –
 72: prevrati, strah in groza vam zdrobe,
 73: zmaličijo, raztrgajo, podro
 74: sožitje in soglasni mir držav
 75: do temeljev. Omajaj nadrejenost,
 76: to lestev vse vzvišenih snovanj,
 77: pa ti vse spodleti. Kako bi občine,
 78: šole in cehi, mirno trgovanje
 79: med daljnimi obalami, pravice

Ulysses' speech on degree

78: *Ulysses*. The specialty of rule hath been neglected,
 79: And look how many Grecian tents do stand
 80: Hollow upon this plain, so many hollow factions.
 81: When that the general is not like the hive
 82: To whom the foragers shall all repair,
 83: What honey is expected? Degree being vizarded,
 84: Th' unworthiest shows as fairly in the mask.
 85: The heavens themselves, the planets, and this centre
 86: Observe degree, priority, and place,
 87: Insisture, course, proportion, season, form,
 88: Office, and custom, in all line of order;
 89: And therefore is the glorious planet Sol
 90: In noble eminence enthron'd and spher'd
 91: Amidst the other; whose med'cinable eye
 92: Corrects the [ill aspects] of [planets evil],
 93: And posts like the commandment of a king,
 94: Sans check, to good and bad. But when the planets
 95: In evil mixture to disorder wander,
 96: What plagues and what portents, what mutiny!
 97: What raging of the sea, shaking of earth!
 98: Commotion in the winds! frights, changes, horrors
 99: Divert and crack, rend and deracinate
 100: The unity and married calm of states
 101: Quite from their fixure! O, when degree is shak'd,
 102: Which is the ladder of all high designs,
 103: The enterprise is sick. How could communities,
 104: Degrees in schools, and brotherhoods in cities,
 105: Peaceful commerce from dividable shores,
 106: The primogenity and due of birth,
 107: Prerogative of age, crowns, sceptres, laurels,
 108: But by degree stand in authentic place?
 109: Take but degree away, untune that string,
 110: And hark what discord follows. Each thing [meets]

80: in prednosti, ki ti jih dajo rojstvo,
 81: starost pa žezlo, krona, lovor – mogli
 82: biti, kar so, brez nadrejenosti?
 83: Spodkoplji jo, razglási njne strune,
 84: pa boš čul le še hrup. Vse stvari
 85: si bodo brž v laseh: vode morjá
 86: bi plale čez obale, zemska skorja
 87: pa bi bila ko skorja kruha v čorbi;
 88: sila bi vladala nevednosti,
 89: sin starše ubil, nasilje bi bilo
 90: pravica – ne, pravica in krivica,
 91: ki njun neskončni spor pravičnost sodi,
 92: bi zginili in pravičnost z njima vred.
 93: Surovi sili bi se vse podvrglo,
 94: surova sila volji, volja pa
 95: pohlepu, ki bi kot vesoljni volk
 96: s podporo obeh, surove sile in volje,
 97: pogoltnil vse, kar leze in gre,
 98: in končno še sam sebe. Takšen kaos
 99: nastane, Agamemnon, kjer ni reda
 100: in nadrejenosti.
 101: Kdor se ne meni zanjo, ta vam zdrkne
 102: ob slehernem koraku bolj navzdol,
 103: čeprav bi rad navzgor. Poveljnika
 104: deva v nič prvi ob njem, njega pa prvi
 105: za njim in tega tretji in tako
 106: vam z vsako stopnjo, pač po vzgledu prve,
 107: ki se je ob nadrejeno obregnila,
 108: raste hudobna mrzlica bledečine
 109: in slabokrvne nevoščljivosti.
 110: Ta mrzlica drži pokonci Trojo,
 111: ne njene mišice: naša nemoč,
 112: da s tem sedaj končam, ne njena moč.

(Troil in Kresida 1, 3, 48)

111: In mere oppugnancy: the bounded waters
 112: Should lift their bosoms higher than the shores,
 113: And make a sop of all this solid globe;
 114: Strength should be lord of imbecility,
 115: And the rude son should strike his father dead;
 116: Force should be right, or rather, right and wrong
 117: (Between whose endless jar justice resides)
 118: Should lose their names, and so should justice too!
 119: Then every thing include itself in power,
 120: Power into will, will into appetite,
 121: And appetite, an universal wolf
 122: (So doubly seconded with will and power),
 123: Must make per force an universal prey,
 124: And last eat up himself. Great Agamemnon,
 125: This chaos, when degree is suffocate,
 126: Follows the choking,
 127: And this neglect of degree it is
 128: That by a pace goes backward with a purpose
 129: It hath to climb. The general's disdain'd
 130: By him one step below, he by the next,
 131: That next by him beneath; so every step,
 132: Exemplified by the first pace that is sick
 133: Of his superior, grows to an envious fever
 134: Of pale and bloodless emulation,
 135: And 'tis this fever that keeps Troy on foot,
 136: Not her own sinews. To end a tale of length,
 137: Troy in our weakness stands, not in her strength.

(Troilus and Cressida 2, 2, 78)

Odisejev govor o času

Odisej. Vse gre v pozabo, knez, kar čas pospravi,

150: ta pošast strašne nehvaležnosti,

v malho na svojem hrbtu. Tudi najbolj

pomembna dela včerajšnjega dne

so odpadki zanjo. Komaj so storjena,

so že pozabljena. Le vztrajnost, knez,

155: ohranja blisk ugleda. Kar si opravil,

to zastari – kot zarjavel oklep,

viseč z zidu v posmeh. Ne odnehati,

da, to je tisto – slave pot je ozka,

komaj za enega. Ne hodi z nje,

160: ker ima slavohlepje sto sinov,

in vsak bi rad naprej. Če se umakneš

ali jim daš, da te odrinejo,

vdro mimo tebe skoz vrzel ko plima

in te puste odzad; ali pa te

165: kot konja, ki je v prvih vrstah pal,

steptajo ti, ki se pode odzad.

In kar počno, čeravno je manj vredno,

je vredno več kot vse, kar si ti prej.

Čas je kot gospodar po novi šegi:

170: gostu, ki odhaja, komaj stisne roko,

gostu, ki pride, pa leti naproti

razprtih rok. Tako je : »dobrodošel«

je zmerom nasmejan, medtem ko »zbogom«

potr odhaja. Terjati priznanje

175: za to, kar smo bili? Nikar. Lepota,

duh, visok rod, čvrste kosti, zasluge,

prijateljstvo, ljubezen, plemenitost –

vse stre zahrbtni obrekljivec Čas.

Vsi hvalimo – v tem smo si vsi sorodni –

180: v en glas le novo kramo, pa čeprav

izdelano iz snovi, ki je že stara,

in cenimo prah, ki je pozlačen,

bolj kot zlato, ki prah na njem leži.

Današnje oko mika današnja stvar.

185: Zato nič čudnega, če zdaj vsi vprek

slavijo Ajaksa. Prijatelj moj:

to kar se giblje, pade prej v oči

kot tisto, kar se ne. Nekoč so tebe

častili vsi – mogoče bi te spet –

190: mogoče – če se ne bi živ zakopal

sèm v ta svoj šotor s svojo slavo vred,

ti, ki si bil prej tak junak, da si

zbujal zavist celo tam med bogovi,

da je sam Mars moral poseči vmes.

(Troil in Kresida 3, 3, 149)

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 22. september 2014

Kristina Camaj

Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo
diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem
(ustrezno obkrožiti)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata / kandidatke: